

Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dış İlişkileri

Yasemin Elibol*

1. Giriş

Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin (TBMM) dış ilişkileri, 28 Mart 1990 tarih ve 3620 sayılı "TBMM'nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun" çerçevesinde yerine getirilir. TBMM İnsan Haklarını İnceleme Komisyonu'nun yurt dışı faaliyetlerinde 3686 sayılı Kanun, AB Uyum Komisyonu'nun faaliyetlerinde ise 4847 sayılı Kanun göz önünde bulundurulur.

TBMM'nin dış faaliyetleri şunlardır:¹

- Türkiye Cumhuriyeti'nin üye olduğu milletlerarası kuruluşlardan, üye ülke parlamentolarının temsil edildiği organlar çerçevesinde yürütülen ilişkiler,
- Türkiye Cumhuriyeti ile bünyesinde parlamenterlerden müteşekkil bir organ bulunan milletlerarası bir kuruluş arasında mevcut bir anlaşma gereği tesis edilmiş veya edilecek karma parlamento komisyonları çerçevesindeki ilişkiler,

* TBMM, Dış İlişkiler ve Protokol Müdürlüğü, Yasama Uzmanı.

E-posta: yaseminelibol@tbmm.gov.tr

¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, madde 1.

- c) Milletlerarası bir anlaşma ile veya böyle bir anlaşma olmaksızın kurulmuş veya kurulacak parlamento birlikleri çerçevesindeki ilişkiler,
- ç) Yabancı devletler parlamentolarının bir veya birkaçı ile karşılıklılık ilkesine göre kurulacak dostluk grupları ile yürütülen ilişkiler,
- d) Yabancı devletler parlamentoları ile karşılıklı resmi ziyaretler,
- e) Yabancı parlamentolar, hükümetler, milletlerarası kurum, kurul veya kuruluşların parlamento üyelerinin iştirakiyle düzenleyecekleri milletlerarası toplantılar ile bunlardan TBMM’ce düzenlenecek toplantılar,
- f) Türkiye’nin dış politikasını ilgilendiren konularda yabancı ülkelere gönderilecek özel parlamento heyetlerinin faaliyetleri.

2. Türkiye Cumhuriyetinin Üye Olduğu Uluslararası Kuruluşlardan Üye Ülkelerin Parlamentolarının Temsil Edildiği Organlar Çerçevesinde Yürütülen İlişkiler

Türkiye, farklı işlev ve coğrafi kapsama alanlarına sahip, Avrupa Konseyi (AK), Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO), Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı (AGİT), İslam Konferansı Örgütü (İKÖ), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Örgütü (KEİ) gibi kuruluşlara üye olduğundan TBMM de, Avrupa Konseyi Parlamenter Asamblesi’ne (AKPM) 1949’da, Kuzey Atlantik Anlaşması Örgütü Parlamenter Asamblesi’ne (NATOPA) 1955’de, Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi’ne (AGİTPA) 1991’de, Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi’ne (KEİPA) 1993’de, İslam Konferansı Örgütü Parlamentolararası Birlik’e (İKÖPAB) 1999’da, Avrupa Akdeniz Parlamenter Asamblesi’ne (AAPA) 2003’te üye ve Batı Avrupa Birliği Parlamentolararası Avrupa Güvenlik ve Savunma Asamblesine de 1992’de ortak üye olmuştur.

TBMM, bu asamblelerde, tüzüklerde tanımlanan şekilde ulusal delegasyonlar ile temsil edilmektedir. Esasında ilgili tüzüklerde üyelik için benzeri kriterler getirilmiştir.

AKPM, her üye devletin parlamentolarının seçtiği temsilcilerden oluşur.² Ulusal Parlamentolar tarafından atanan milletvekilleri AKPM ulusal delegasyonlarını oluşturur.³

NATO Parlamenter Asamblesi, Atlantik İttifakına üye olan ülkelerin ulusal parlamento üyelerinden, ulusal parlamentodaki siyasi dengeyi yansıtacak şekilde seçilen parlamenter delegasyonlardan oluşur.⁴ NATOPA üyeleri ve yedek üyeleri en az 1 yıl için atanırlar. NATOPA üyeleri ve yedek üyeleri ulusal parlamentoların üyeleri olmak zorundadırlar.⁵

AGİT Parlamenter Asamblesi, 1975 tarihli Helsinki Nihai Senedi ve 1990 tarihli Paris Şartı'nı imzalamış olan ve Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'na üye ülkelerin milletvekillerinden oluşur.⁶ AGİTPA üyeleri ulusal parlamentolarının üyeleridirler. AGİTPA üyeleri ulusal parlamentoları tarafından atanırlar.⁷

25 Haziran 1992 tarihli Karadeniz Ekonomik İşbirliği Deklarasyonu'nu imzalayan Arnavutluk Cumhuriyeti, Ermenistan Cumhuriyeti, Azerbaycan Cumhuriyeti, Bulgaristan Cumhuriyeti, Gürcistan, Yunanistan Cumhuriyeti, Moldova Cumhuriyeti, Romanya, Rusya Federasyonu, Türkiye Cumhuriyeti ve Ukrayna, bu işbirliği çerçevesinde KEİ'ye iştirak eden üye devletlerin ulusal delegasyonlarından oluşan bir KEİ Parlamenter Asamblesini kurmuşlardır.⁸

İKÖPAB İslam Konferansı Örgütü'ne üye ülkelerin parlamentolarından oluşur.⁹

Avrupa Akdeniz Asamble'sinin üyeleri, Barselona Süreci'ne katılan ortak ülke parlamentoları ve Avrupa Parlamentosu tarafından belirlenen parlamenterlerdir.¹⁰ Avrupa Akdeniz Asamblesi her ulusal parlamento ve Avrupa Parlamentosu'ndan delegasyonlar temelinde düzenlenecektir. Üye parlamentolar kendi delegasyonlarında, her ülkenin

² AKPM İçtüzüğü, madde 25.a

³ AKPM İçtüzüğü, madde 16.

⁴ NATOPA İçtüzüğü, başlangıç cümlesi.

⁵ NATOPA İçtüzüğü, madde 1.3-4.

⁶ AGİTPA İçtüzüğü, Madde 1.

⁷ AGİTPA İçtüzüğü, madde 3 .1-2.

⁸ KEİPA İçtüzüğü, Başlangıç.

⁹ İKÖPAB İçtüzüğü, Madde 2.

¹⁰ AAPA İçtüzüğü, madde 2.

anayasal öngörülerine uygun olacak şekilde, kadın parlamenterlerin de temsil edilmesini teşvik edeceklerdir.¹¹

TBMM, AKPM'de 12 üye¹², NATOPA'da 12 üye,¹³ AGİTPA'da 8 üye¹⁴, KEİPA'da 9 üye,¹⁵ İKÖPAB'da 5 üye,¹⁶ AAPA'da 6 üye¹⁷ ile temsil edilmektedir. Üyelik sayısında ağırlıklı olarak ülkenin nüfusu, uluslararası kuruluşlara yapılan katkı payının büyüklüğü gibi kriterler temel alınmaktadır.

TBMM'nin uluslararası asamblelerdeki ulusal delegasyonlarının oluşumları 3620 sayılı Kanun'a göre belirlenmektedir. TBMM'yi temsil edecek asil ve yedek üyeler mensup oldukları siyasi parti grubunun iç yönetmelik hükümlerine göre aday gösterilmekte, bu adaylar TBMM Başkanlığınca Genel Kurulun bilgisine sunulmakla seçilmiş sayılmaktadırlar.¹⁸ Oluşan gruplar uluslararası asamblelerin sekretaryalarına bildirildikten sonra uluslararası grupların üyeleri uluslararası asamblenin faaliyetlerine iştirak etmektedirler.

Ulusal grupların görev süreleri de 3620 sayılı Kanun'a göre TBMM'nin çalışma dönemi olarak kabul edilen Başkanlık Divanı görev süresidir. Birinci dönem 2 yıl, ikinci dönem 3 yıllık süreyi kapsar.¹⁹

Uluslararası asambleler, yılda en az bir kez genel kurul halinde, bir kez de komiteler olarak toplanmaktadır. Bunlara ilave toplantılar da yapılabilmektedir.

TBMM'nin ev sahipliğinde uluslararası asamblelerin toplantıları Türkiye'de düzenlenmektedir. Bu çerçevede 1996 yılında PAB Genel Kurulu, 2002 yılında NATOPA Genel Kurulu, 2005 yılında KEİPA Genel Kurulu ve 2006 yılında İKÖPAB Genel Kurulu TBMM'nin ev sahipliğinde İstanbul'da gerçekleştirilmiştir.

¹¹ AAPA İçtüzüğü, madde 3.3-4.

¹² AKPM İçtüzüğü, madde 26.

¹³ NATOPA İçtüzüğü, Ek 1.

¹⁴ AGİTPA İçtüzüğü, Ek 1.

¹⁵ KEİPA İçtüzüğü, Ek 1.

¹⁶ İKÖPAB İçtüzüğü, madde 4.1.

¹⁷ AAPA İçtüzüğü, madde 2.2. *TBMM kendisine ayrılan on üyelikten altısına atama yapmıştır.

¹⁸ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, madde 2. a.

¹⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, madde 2. e.

TBMM'den uluslararası toplantılara katılacak olan milletvekillerinin Fransızca veya İngilizce'yi veya gitmeleri bahis konusu olan toplantıda kullanılacak dillerden birini iyi bilmeleri gerekmektedir.²⁰

3. Türkiye Cumhuriyeti ile Bünyesinde Parlamentelelerden Oluşan Bir Organ Bulunan Uluslararası Bir Kuruluş Arasında Mevcut Bir Anlaşma Gereği Tesis Edilmiş veya Edilecek Karma Parlamento Komisyonları Çerçevesindeki İlişkiler

Bu çerçevede Türkiye-AB Karma Parlamento Komisyonu, 14 Mayıs 1965 tarihli Avrupa Parlamentosu (AP) Kararı, 22 Haziran ve 14 Temmuz 1965 tarihli, sırasıyla TBMM ve Cumhuriyet Senatosu kararları ve nihayet 27 Temmuz 1965 tarihli Türkiye-AET Ortaklık Konseyi kararına dayanılarak kurulmuştur. Komisyonun içtüzüğü, Avrupa Parlamentosu tarafından 1 Aralık 1966 tarihinde, TBMM ve Cumhuriyet Senatosu Başkanlık Divanları tarafından 10 Nisan 1967 tarihinde kabul edilmiştir.

Komisyon, TBMM'nin ve Avrupa Parlamentosunun eşit sayıdaki üyelerinden (25) oluşur.²¹

Komisyon Divanı, TBMM Heyeti Başkanı ile Avrupa Parlamentosu Heyeti Başkanı ve her iki heyetin dörder Başkan Yardımcısından meydana gelir.

Gerek heyet üyelerinin gerek heyet divanlarının görev süreleri TBMM'nin ve Avrupa Parlamentosu'nun içtüzükleri uyarınca tespit edilir.²²

Komisyon, yılda iki defa toplanır. Toplantılar dönüşümlü olarak Türkiye ile Avrupa Parlamentosunun toplandığı şehirlerden birinde (Brüksel ya da

²⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, madde 12.

²¹ Türkiye-AET Karma Parlamento Komisyonu İçtüzüğü, madde 1.

²² Türkiye-AET Karma Parlamento Komisyonu İçtüzüğü, madde 3.

Strazburg) yapılır. Komisyon, dönem başkanı tarafından, diğer heyet başkanı ile danışılarak toplantıya çağrılır.²³

Komisyon, Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında 12 Eylül 1963 tarihinde Ankara'da imzalanan Ortaklık Anlaşmasının yürütülmesine ilişkin konuları incelemekle görevlidir. Komisyon 60. toplantısını 27-28 Kasım 2008 tarihlerinde Ankara'da yapmıştır.

Avrupa Parlamentosuyla ilişkileri yürütmesinin yanı sıra Komisyon, parlamenterler arasında iki tarafı ilgilendiren konularda önemli bir diyalog ortamı işlevi de görmektedir.

4. Uluslararası Bir Anlaşmayla veya Böyle Bir Anlaşma Olmaksızın Kurulmuş veya Kurulacak Parlamento Birlikleri Çerçevesindeki İlişkiler

Bu çerçevede Parlamentolararası Birlik'e (PAB) 1933'de, Asya Parlamenterler Asamblesi'ne (Asya-PA) 2001'de ve Akdeniz Parlamenter Asamblesi'ne (Akdeniz-PA) 2007'de üye olunmuş ve Türk grupları oluşturulmuştur. PAB, Asya-PA ve Akdeniz-PA içtüzüklerinde üyelik koşulları ve ulusal grupların nitelikleri yer almaktadır.

PAB: "Parlamentolararası Birlik egemen devletlerin parlamentolarından oluşan uluslararası bir örgüttür."²⁴ "PAB Asamblesi üye ülkeler tarafından atanan parlamenterlerden oluşur."²⁵

Asya-PA: "Asya-PA, Asya kıtasında yer alan egemen devletlerin ulusal yasama organında oluşturulan parlamenter gruplarından oluşur."²⁶

Akdeniz-PA: "Akdeniz Parlamenter Asamblesi Akdeniz de yer alan parlamentoların bir araya geldiği bir kurumdur." "Akdeniz Parlamenter Asamblesi üyeleri ulusal delegasyonlarının üyesi olmak zorundadırlar."

²³ Türkiye-AET Karma Parlamento Komisyonu İçtüzüğü, Madde 4.

²⁴ PAB İçtüzüğü, madde 1.

²⁵ PAB İçtüzüğü, madde 10.

²⁶ Asya-PA Tüzüğü, madde 2.

Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (Türk-PA): 1995 yılında başlayan Türk dili konuşan ülkelerin parlamentolarının bir araya getirme çabaları 21 Kasım 2008 tarihinde Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesine (Türk-PA) dair anlaşmaya varılması ile neticelenmiştir. Anlaşma, Türkiye, Azerbaycan, Kazakistan ve Kırgızistan arasında İstanbul'da imzalanmıştır. Bu nedenle kurucu anlaşmaya *İstanbul Anlaşması* da denilmektedir. Türk-Pa'nın amacı, anılan ülkelerin ortak kültüre dayalı bağlarını canlandırmak, ülkeler arasındaki ilişkilere ve işbirliğine dinamizm kazandırmak, halklar arasındaki yakınlığı güçlendirmek olarak belirlenmiştir. Türk-Pa ile geniş bir coğrafyada hayat bulan Türk Dünyasının zengin potansiyelinin değerlendirilmesi ve her alandaki işbirliğinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir.²⁷ Türk-Pa'nın içtüzüğünün hazırlanması ve daimi bir sekreteryaya oluşturulması çalışmaları devam etmektedir.

Güneydoğu Avrupa Ülkeleri İşbirliği Süreci (GDAÜ): 1996 yılında, Türkiye ve Yunanistan'ın öncülüğünde, Güneydoğu Avrupa'da yer alan ülkelerin kendi aralarındaki işbirliğini geliştirme ve Güneydoğu Avrupa'ya kalıcı istikrar getirme yönündeki iradelerinin bir göstergesi olarak Türkiye, Arnavutluk, Bosna-Hersek, Bulgaristan, Makedonya Cumhuriyeti, Romanya, Sırbistan, Yunanistan, Hırvatistan, Moldova ve Karadağ'ın tam üye olarak katıldığı Güneydoğu Avrupa Ülkeleri (GDAÜ) İşbirliği Süreci başlamıştır. GDAÜ sürecinin amacı bölge ülkelerinin Avrupa ile bütünleşme çabalarına ve iyi komşuluk ilişkilerine katkıda bulunmaktır. GDAÜ, bölgemizde en başarılı siyasi işbirliği girişimidir. En önemli özelliği, bölgenin kendi içinden çıkan yegâne işbirliği süreci olması ve kesintisiz bir siyasi danışma forumu niteliği taşımasıdır. 2001 yılından bu yana düzenli olarak GDAÜ Parlamento Başkanları toplantısı yapılmaktadır. 14 Nisan 2008 tarihinde "Güneydoğu Avrupa'da Parlamentolararası İşbirliğine İlişkin Mutabakat Zaptı" imzalanmış ve parlamentolar arasında kurumsal bir yapı oluşturulma çalışmaları başlamıştır.

²⁷ TBMM Başkanı Köksal Toptan'ın Türk-PA Kurumu Anlaşması Törenindeki Konuşması, 21.11.2008.

5. Yabancı Devletler Parlamentolarının Bir veya Birkaçı ile Karşılıklı İlkesine Göre Kurulacak Dostluk Grupları ile Yürütülen İlişkiler

Halklar arasında yakınlaşma ve samimi işbirliğinin dostluk gerekleriyle pekiştirilmesi için parlamentolar arası dostluk grupları kurulmaktadır.²⁸

Dostluk grupları, TBMM Genel Kurulu'ndan alınan karar üzerine kurulurlar ve TBMM'nin bütün üyelerine açıktırlar. Dostluk gruplarının dış temas heyetleri temsili olarak oluşturulur. Bu temaslar TBMM Başkanının oluruyla ve müteakabiliyet esaslarına göre düzenlenir ve yürütülür.²⁹

Dostluk grupları tüzüklerini kendileri yaparlar. Bu amaçla hazırlanacak tüzüklerde, değişik siyasi eğilimli üyelerin gerek dostluk grubu yönetim kurulunda gerek grup adına dış ülkelere gönderilecek temsil heyetlerinde adaletli bir şekilde yer almalarını sağlayacak, aynı üyenin birden fazla dostluk grubu yönetim kuruluna seçilmesini önleyecek ve dış ülkelere gönderilecek dostluk grubu heyetlerini yalnızca yönetim kurulu üyeleri ile sınırlandırmayacak hükümlere yer verilmesi gereklidir.³⁰

Dostluk grupları ve yabancı parlamentolara ziyaret amacı ile gidecek heyet üyelerinde yabancı dil şartı aranmaz.

23. Dönemde TBMM'de 35 Asya ülkesi, 34 Avrupa ülkesi, 15 Afrika ülkesi, 14 Amerika ülkesi, Avustralya ve Yeni Zelanda ile olmak üzere 100 parlamentolararası dostluk grubu kurulmuştur. 75 ülkenin parlamentosunda da Türkiye Dostluk grubu vardır.

2008-2009 döneminde 5 dostluk grubu ülkemizi, TBMM'den 4 dostluk grubu yabancı ülkelerdeki muadillerini ziyaret etmişlerdir.

²⁸ Dostluk Grupları Tüzüğü, madde 2.

²⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, madde 4.

³⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, madde 5.

6. Yabancı Devletler Parlamentoları ile Karşılıklı Resmi Ziyaretler

TBMM, günümüzün küreselleşmiş dünyasında, uluslararası toplumun aktif ve sorumlu bir parçası olarak, iyi ilişkileri geliştirmek ve dış politika hedeflerimizle uyumlu neticeler elde etmek için diğer ülke parlamentoları ile yoğun bir ilişki içindedir. TBMM Başkanı, Başkanvekilleri, İhtisas Komisyonları düzeyinde giderek artan sayıda gerçekleştirilen karşılıklı ziyaretler bu iyi ilişkileri pekiştirmektedir.

Yabancı parlamentolardan TBMM'ye yapılan ziyaret davetlerine uyup uymamak konusunda karar TBMM Genel Kurulu'ndan alınır.

TBMM tarafından, yabancı parlamentolara yapılacak ziyaret davetleri, Başkanlık Divanınca kararlaştırılır. Bu karar Genel Kurulun bilgisine sunulur.³¹

TBMM Başkanı, alınan kararı diplomatik yoldan davet edilene duyurur.

2008-2009 döneminde 18 yabancı parlamento başkanı Türkiye'ye ziyarette bulunurken, TBMM Başkanı 21 ülkeyi ziyaret etmiştir. 18 yabancı komisyon Türkiye'ye gelmiş ve 10 kez de TBMM ihtisas komisyonları yurt dışı muadillerini ziyaret etmişlerdir.

7. Yabancı Parlamentolar, Hükümetler, Milletlerarası Kurum, Kurul veya Kuruluşların Parlamento Üyelerinin İştirakiyle Düzenleyecekleri Milletlerarası Toplantılar ile Bunlardan Türkiye Büyük Millet Meclisince Düzenlenecek Toplantılar

Yabancı parlamentolar, hükümetler, milletlerarası kurum, kurul veya kuruluşların, parlamento üyelerinin iştirakiyle düzenlenen toplantılara, TBMM de davet edilmektedir.

³¹ Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun, madde 7.

Söz konusu davetlere TBMM Genel Kurulunun kararı ile bir heyetle icabet edilmektedir.

İlgili kurumlar bu tür davetleri TBMM Başkanı'na ya da doğrudan milletvekillerine iletmektedirler.

TBMM Genel Kurulu'nda alınan katılım yönündeki karar TBMM Başkanı tarafından diplomatik yoldan davet sahibine duyurulur.

Bu kapsamda 2008-2009 döneminde 7 ziyaret gerçekleştirilmiştir.

8. Türkiye'nin Dış Politikasını İlgilendiren Konularda Yabancı Ülkelere Gönderilecek Özel Parlamento Heyetlerinin Faaliyetleri

Dışişleri Bakanlığının da desteği ile Türkiye'nin dış politikasını ilgilendiren konularda, milli dava ve çıkarların gereği gibi tanıtımı ve destek sağlanması amacıyla yabancı ülke parlamenterleri ile temaslar yapılması ve fikir oluşturulması için TBMM'den dış ülkelere heyet gönderilmektedir.

Heyetlerin gidişi, Başkanlık Divanı'nın görüş ve önerisi üzerine TBMM Genel Kurulu'nca karara bağlanır.

"1915 Olaylarının" tartışıldığı Fransa, ABD gibi ülkelerin parlamenterleri ile temaslarda bulunmak üzere daha önceki yıllarda bu nitelikte heyetler gönderilmiştir.

9. Dış İlişkiler ve Protokol Müdürlüğü

Dış İlişkiler ve Protokol Müdürlüğü 1983 yılında çıkarılan 2919 Sayılı TBMM Genel Sekreterliği Teşkilat Kanunu ile doğrudan Genel Sekreterliğe bağlı olarak kurulmuştur.

Müdürlüğün görevi TBMM'nin dış ilişkilerinin örgütlenmesi ve yerine getirilmesidir. Bu çerçevede yerine getirdiği hizmetler şunlardır:

1. TBMM Başkanının, karşıtı parlamento başkanları ile yabancı cumhurbaşkanları, başbakanlar, bakanlar, ihtisas komisyonları başkanları, büyükelçiler ya da diğer üst düzey yabancı zevatın randevuları ile görüşmelerinin sağlanması;
2. TBMM Başkanının ve Başkanlık Divanı üyelerinin yurt dışı ziyaretlerini, TBMM'nin konuğu olarak gelen yabancı Parlamento Başkanlarının ve üst düzey parlamenterlerin Türkiye ziyaretlerinin düzenlenmesi;
3. İhtisas komisyonları, uluslararası gruplar ve dostluk gruplarının ikili düzeyde ve uluslararası örgütler bazında yurt dışında ve yurt içinde yapılan ziyaret, toplantı, seminer ve konferansa katılımları için gerekli olan düzenlemelerin yapılması;
4. TBMM'nin ev sahipliğinde Türkiye'de gerçekleştirilen uluslararası toplantı, seminer ve konferansların organize edilmesi;
5. Dışişleri Bakanlığı başta olmak üzere ilgili bakanlıklar, kurum ve kuruluşlarla irtibat ve teması sağlayarak, Türkiye'yi ilgilendiren uluslararası güncel konularda bilgi ve konuşma notlarının temin edilmesi, bilgi dosyalarının, konuşma notlarının ve servis notlarının hazırlanması;
6. AB çerçevesinde aşağıda sayılan işlerin yerine getirilmesi;³²
 - TBMM'nin diğer birimlerinin AB ile ilgili faaliyetlerinde koordinasyonu sağlamak,
 - TBMM'nin, Avrupa Parlamentosu, diğer AB kurumları, AB üyesi ve aday ülkeler ile irtibatını sağlamak,
 - COSAC (Avrupa Birliği Parlamentoları Topluluk ve Avrupa İşleri Komiteleri Konferansı), TAIEX, (AB Komisyonu Genişleme Genel Müdürlüğü, Teknik Yardım ve Bilgi Değişim Birimi), IPEX (Parlamentolar Arası Avrupa Birliği Bilgi Değişimi), EUVP (Avrupa Birliği Ziyaretçi Programı) vb. Avrupa Birliği oluşumlarının

³² AB çerçevesindeki görevler 26 Haziran 2007 tarihinde 160 Sayılı Başkanlık Onayında belirtilmiştir.

faaliyetlerini takip etmek ve yapılan çalışmalardan ilgili makamları bilgilendirmek,

- TBMM'nin AB'nin teknik bilgi, proje ve fon desteğinden azami derecede yararlanmasına yönelik projeleri hazırlamak ve uygulamak.

Dış İlişkiler ve Protokol Müdürlüğünde 1 Müdür, 3 Müdür Yardımcısı, 2 Uzman, 2 Şef, 13 Tercüman, 18 Memur, 9 Sekreter, 5 Sözleşmeli Personel, 11 Geçici Personel, 7 Geçici Görevli ve 1 Hizmetli olmak üzere toplam 72 kişi görev yapmaktadır.

10. Sonuç

21. yüzyılda dünya, 50 yıl önce BM kurulurken olduğundan çok farklı bir noktada bulunmaktadır. BM'ye üye ülke sayısı 66'dan 190'a yükselmiş; dünya, bilgi ve iletişim ağı ile birbirine sıkıca bağlı küresel bir köy haline gelmiştir. Böylesi bir dünyada diplomasi, yürütme organının münhasır yetki alanından çıkmış, parlamenterlerin, uluslararası örgütlerin ve hatta sivil toplum kuruluşlarının yer aldığı çok aktörlü bir alana dönüşmüştür.

Artık parlamento, hükümetin dış politikasının sadece tartışıldığı bir platform değil, dünya sorunları ile ilgilenen, sorunların çözümünde klasik diplomasi faaliyetlerini tamamlayıcı roller üstlenen ve mevcut yapılanmaları zenginleştiren kurumlardır. Parlamenterler, kendi vatandaşlarını uluslararası gelişmelerden ve tehditlerden haberdar ederken aynı zamanda başka ülkelerin kriz zamanlarda arabuluculuk yapan, ülkelerin seçimlerini gözlemci olarak takip ederek demokrasinin yerleşmesine katkıda bulunan, uluslararası arena da görüşlerini dile getiren ve diğer ülke yasa yapımcıları ve medyası ile doğrudan temas içinde bulunan aktörlerdir.

TBMM, dış ilişkilerde aktif parlamentolardan biri haline gelmiştir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında 3620 sayılı Kanununun kabul edildiği 1990 tarihinde TBMM, sadece 3 uluslararası asamble (AKPM, NATOPA ve PAB) çalışmalarına katılan, Türkiye-AET Karma Parlamento Komisyonu vasıtasıyla AB ile ilişkilerini sürdüren ve ikili ziyaretlerde yok denecek kadar az sayıda olan bir parlamento iken 21. yüzyılda 8 uluslararası asamblenin üyesi, 1 asamblenin ortak üyesi, 1 asamblenin

kurucu üyesi olmuştur. Başta Dışişleri ve AB Uyum Komisyonu olmak üzere 16 ihtisas komisyonunun yabancı parlamentolardaki muadilleri ile aktif ilişkileri ve neticesinde karşılıklı ziyaretleri bulunmaktadır. 23. dönemde 100 ülke ile Parlamentolararası Dostluk Grubu kurulması aktif dış ilişkilerin bir ürünüdür. Türkiye'nin AB adaylığının tescil edildiği 1999 Helsinki Zirvesi'nden bu yana AB ile artan ilişkiler, AB-TBMM ve Avrupa Parlamentosu-TBMM ilişkilerine de yansımıştır.

TBMM uluslararası barış ve istikrara katkı veren girişimlerde bulunmaya da başlamış, bu bağlamda Gazze Bölgesinde yaşanan çatışmaya barışçıl bir çözüm bulmak için İKÖPAB'a üye ülkelerin Meclis Başkanlarını 14 Ocak 2009 tarihinde İstanbul'da bir zirvede bir araya getirmiş ve bir diyalog platformunda sorunun tartışılmasına vesile olmuştur.

TBMM'nin bütün bu artan dış ilişkilerinin kurumsallaşması henüz sağlanamamıştır. Kurumsallaşmanın sağlanması, geleneksel diplomasiyi tamamlayıcı olarak ortaya çıkan günümüz “parlamentar diplomasi” kavramına da anlam ve ivme kazandıracaktır. Bu yöndeki çalışmalara hız verilmesi gerekmektedir.

Kaynakça

3620 Sayılı Türkiye Büyük Millet Meclisinin Dış İlişkilerinin Düzenlenmesi Hakkında Kanun

26 Haziran 2007 tarihi ve 160 sayılı Başkanlık Onayı

Asya Parlamenter Asamblesi İçtüzüğü

Akdeniz Parlamenter Asamblesi İçtüzüğü

Avrupa Akdeniz Parlamenter Asamblesi İçtüzüğü

Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı Parlamenter Asamblesi İçtüzüğü

Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi İçtüzüğü

Dostluk Grupları Tüzüğü

İslam Konferansı Örgütü Parlamenter Asamblesi İçtüzüğü

Karadeniz Ekonomik İşbirliği Parlamenter Asamblesi İçtüzüğü

NATO Parlamenter Asamblesi İçtüzüğü

Parlamentolararası Birlik İçtüzüğü